

Területi Statisztika

Közzététel: 2024. április 4.

A tanulmány címe:

A vidéki dzsentifikáció hazai volumene és a turizmus típusai, 2001 és 2022 között

Szerzők:

Tomay Kyra – Orbán Éva

<https://doi.org/10.15196/TS640204>

Az alábbi feltételek érvényesek minden, a Központi Statisztikai Hivatal (a továbbiakban: KSH) Területi Statisztika c. folyóiratában (a továbbiakban: Folyóirat) megjelenő tanulmányra. Felhasználó a tanulmány, vagy annak részei felhasználásával egyidejűleg tudomásul veszi a jelen dokumentumban foglalt felhasználási feltételeket, és azokat magára nézve kötelezőnek fogadja el. Tudomásul veszi, hogy a jelen feltételek megszegéséből eredő valamennyi kárért felelősséggel tartozik.

- 1) A jogszabályi tartalom kivételével a tanulmányok a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szjt.) szerint szerzői műnek minősülnek. A szerzői jog jogosultja a KSH.
- 2) A KSH földrajzi és időbeli korlátozás nélküli, nem kizárólagos, nem átadható, térítésmentes felhasználási jogot biztosít a Felhasználó részére a tanulmány vonatkozásában.
- 3) A felhasználási jog keretében a Felhasználó jogosult a tanulmány:
 - a) oktatási és kutatási célú felhasználására (nyilvánosságra hozatalára és továbbítására a 4. pontban foglalt kivétellel) a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - b) tartalmáról összefoglaló készítésére az írott és az elektronikus médiában a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - c) részletének idézésére – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző(k) megnevezésével.
- 4) A Felhasználó nem jogosult a tanulmány továbbértékesítésére, hasznoszerzési célú felhasználására. Ez a korlátozás nem érinti a tanulmány felhasználásával előállított, de az Szjt. szerint önálló szerzői műnek minősülő mű ilyen célú felhasználását.
- 5) A tanulmány átdolgozása, újra publikálása tilos.
- 6) A 3. a)–c.) pontban foglaltak alapján a Folyóiratot és a szerző(ke)t az alábbiak szerint kell feltüntetni:

„Forrás: Területi Statisztika c. folyóirat 64. évfolyam 2. számában megjelent, Tomay Kyra–Orbán Éva által írt, A vidéki dzsentifikáció hazai volumene és a turizmus típusai, 2001 és 2022 között c. tanulmány”

- 7) A Folyóiratban megjelenő tanulmányok kutatói véleményeket tükröznek, amelyek nem esnek szükségképpen egybe a KSH, vagy a szerzők által képviselt intézmények hivatalos álláspontjával.

A vidéki dzsentrifikáció hazai volumene és a turizmus típusai, 2001 és 2022 között

Domestic volume of rural gentrification and types of tourism, 2001–2022

Tomay, Kyra

Pécsi Tudományegyetem,
Bölcsészettudományi Kar,
Szociológia Tanszék
E-mail: tomay.kyra@pte.hu

Orbán, Éva

Pécsi Tudományegyetem,
Bölcsészettudományi Kar,
Demográfia és Szociológia
Doktori Iskola
E-mail: orbaneva95@gmail.com

Jelen tanulmány célja a városi felső- és középosztályi rétegek vidéki kistelepülésekre való beköltözésének – azaz a vidéki dzsentrifikációnak – a vizsgálata a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) 2001. és 2011. évi népszámlálási adatainak segítségével, valamint a turizmus vidéki dzsentrifikációban betöltött szerepének, különböző turisztikai típusainak a meghatározása. A szerzők a 2001 és 2011 közötti költözések figyelembevételével 126 olyan 2000 főnél kisebb települést találtak, ahol bizonyítható a vidéki dzsentrifikáció megjelenése. Közülük 16 település valamely nagyváros agglomerációs övezetében tartozik, és míg 60 esetben a dzsentrifikáció összekapcsolódik a turizmussal, addig 50 esetben nem mutatkozott érdemi turisztikai tevékenység. A dzsentrifikáció népességmegtartó és bevételnövelő szerepe főként a vízparti turizmussal és elsősorban a Balaton közelségével magyarázható, míg számos más esetben a városi felső- és középosztályi rétegek beköltözése nem járul hozzá érdemben a települések gazdasági-társadalmi fennmaradásához. A vidéki dzsentrifikáció által különböző mértékben érintett településekkel kapcsolatos további kérdések megválaszolása azonban kisléptékű, kvalitatív terepkutatást tesz szükségessé.

The aim of the present study is to examine the migration of urban upper and middle classes to rural small settlements, i.e. rural gentrification, using the 2001 and 2011 census data of the Hungarian Central Statistical

Kulcsszavak:

vidéki dzsentrifikáció,
turisztikai dzsentrifikáció,
vidéki turizmus,
jóléti vándorlás,
népszámlálási adatok

Keywords:
rural gentrification,
tourism-led gentrification,
rural tourism,
amenity migration,
census data

Office (KSH), and to determine the role of tourism in rural gentrification and the different types of tourism. The authors found 126 settlements with less than 2,000 inhabitants where there is evidence of rural gentrification, taking into account the number of moves between 2001 and 2011. Of these, 16 were located in the agglomeration zone of a large city, and while in 60 of them gentrification was linked to tourism, in 50 there was no significant tourism activity. The role of gentrification in maintaining population and increasing incomes can be explained mainly by waterfront tourism and, above all, by the proximity of Lake Balaton, while in many other cases the influx of urban upper and middle classes does not contribute significantly to the socio-economic survival of the settlements. However, to answer further questions about the settlements affected to different degrees by rural gentrification require small-scale qualitative field research.

Beküldve: 2023. július 10.

Elfogadva: 2023. október 5.

Bevezetés

Jelen tanulmány célja a vidéki területekre történő felső- és középosztályi beköltözés, a vidéki dzsentifikáció tényének és mértékének megállapítása a KSH 2001. és 2011. évi népszámlálási adatainak segítségével, valamint a turizmus vidéki dzsentifikációban betöltött szerepének vizsgálata, és típusok kialakítása a dzsentifikációnak a turizmussal való együttjárása vagy éppen az együttjárás hiánya alapján. A dzsentifikáció olyan, elsősorban kisléptékben létrejövő folyamat, melynek megértéséhez, a dzsentifikáció során beköltöző társadalmi csoportok motivációinak, habitusának, identitásképződésének megismerése, valamint az általuk választott településekre kifejtett hatásuk, a civil szervezetekben, helyi kezdeményezésekben, helyi hatalomban és gazdaságban, szolgáltatásokban való részvételük, továbbá a helyi ingatlanpiacra és településfejlődésre gyakorolt hatásuk csak finomabb, kisléptékű eszközökkel, elsősorban kvalitatív kutatási módszerekkel valósítható meg. Ehhez a 2021 óta zajló „A vidéki dzsentifikáció szerepe a településfejlesztésben” (FK-138098) kutatás során mindenekelőtt félig strukturált mélyinterjúkra támaszkodó terepkutatást és települési esettanulmányokat alkalmazunk 6-8 vidéki településen. (Erről részletesen

lásd: Nemes et al. 2022b, Tomay–Völgyi 2022, Kovács 2023, Tomay–Berger 2024.) A jelen tanulmányban bemutatott népszámlálási, statisztikai adatok másodelemzése a kutatásban azt a célt szolgálja, hogy 1.) feltérképezzük a vidéki dzsentrifikáció hazai jelenlétét és volumenét, 2.) kijelöljük a kvalitatív kutatással mélyebben megismerni célzott esettanulmányok helyszíneit.

A hazai szakirodalomban a szuburbán középosztályi beköltözések dzsentrifikációs keretben történő vizsgálata mellett (Csurgó 2013) elsősorban az ideiglenes – fesztiválokra, turizmusra koncentráló – középosztályi beáramlás hatását kutatják eddig (Szijártó 2000, 2002, Csurgó–Nagy Kalamász 2007, Kovács–Bodnár 2016). A vidéki térségeket illetően – a hozzáférhető hazai szakirodalom szerint – korábban nem vizsgálták a kistelepüléseket érintő lakóhelyi dzsentrifikációt. Ezért fontos kiindulópont számunkra a vidéki dzsentrifikáció számszerű kimutatása a népszámlálási adatok alapján.

Jelen tanulmányban a következő kérdésekre keressük a választ:

- 1.) Megjelent-e, és ha igen, milyen mértékben mutatható ki a vidéki dzsentrifikáció hazánkban? Hipotézisünk szerint a továbbra is határozott szuburbanizációs folyamatok mellett kisléptékben, egy-egy konkrét vidéki terület „újrafelfedezésében” megnyilvánuló középosztályi beköltözés, azaz a vidéki dzsentrifikáció jelen van a hazai vándorlási mintázatok között.
- 2.) Hogyan függ össze a turizmus és a dzsentrifikáció? Igaz-e, hogy a vidéki dzsentrifikáció egy-egy vidéki térség „felfedezésének” kiindulópontja alapvetően a vidéki turizmus, mint ahogy az a Káli-medence és az Őrség kapcsán korábban kimutatható volt (Nemes et al. 2022a, Csurgó 2016, Smith–Csurgó 2017). Feltételezzük, hogy a turizmus részben elősegíti, felerősíti ezen folyamatok elindulását, ugyanakkor bizonyos esetekben következménye is lehet a magasabb státusú életmódvándorok (Janoschka–Haas 2014) beköltözésének.
- 3.) Hogyan hat az ekként betelepülő felső- és középosztályi csoport a település gazdaságára és társadalmára? Hozzájárul-e a település fennmaradásához: népességszám-növekedéséhez és gazdasági bevételeihez? Hipotézisünk szerint a dzsentrifikáció által érintett vidéki települések településfejlesztési szempontból sem egyformán „nyertesek” vagy „vesztettek” a folyamatnak, sok múlik a beköltözés mértékén és sebességén, valamint azon, hogy mennyire állandó vagy időszakos a beköltözők jelenléte az adott településen, illetve a „fogadó” társadalom állapotán, közösségi és helyi politikai erőviszonyain. Jelen tanulmányban ezek közül egy témakör adatait vizsgáljuk: a népességszám-változásét, mert az mérhető, számszerű formában ad majd visszajelzést a folyamatokról. Ugyanakkor az egyes települések helyzetének finomabb vizsgálatához, a belső dinamikák megértéséhez nem elégségesek ezek a statisztikai mutatók. Éppen ezért tervezzük a dzsentrifikáció által különböző mértékben érintett települések további kutatását, annak érdekében, hogy megértsük a létrejött variációs lehetőségeket az így kijelölt mezőn belül.

Elméleti háttér

Dzsentrifikáció városi és vidéki terekben

Noha a dzsentrifikáció jelenségének széles körű elméleti és kiterjedt kutatási hagyománya van a városszociológiában (Glass 1964, Zukin 1987, Hamnett 1991, Smith–Williams 1986, Smith 1996, Ley 1986; 2003, Redfern 2003, Atkinson–Bridge 2005), a vidékszociológiában csak az utóbbi évtizedekben kezdték el használni (Phillips 1993). A dzsentrifikáció fogalmát elsőként Ruth Glass (1964) alkalmazta a londoni East End-en tapasztalt jelenségek: az alacsonyabb státusú, munkásosztályi és gyakran marginális társadalmi csoportok által lakott központi városrészekben induló magántőke-beruházásokkal, felújításokkal összefüggő új, középosztályi beköltözés leírására. A fogalom az angol gentry szóból képződött, melyet eredetileg a Jane Austen regények világából ismert (Redfern 2003) nem arisztokrata származású vidéki földtulajdonos rétegre használtak, utalva annak feltörekvő középosztályi jellegére.¹

Az azóta eltelt hat évtized alatt számos meghatározás született a dzsentrifikációra. Legtöbbjük szerint olyan folyamat, melynek során a város belső részein fekvő korábbi szegény- és munkásosztályi, gyakran etnikai kisebbségek által lakott negyedekbe – ezen részek felújításán keresztül – középosztályi ingatlanvásárlók, bérlők áramlanak be, valamint a negyed fizikai és demográfiai, társadalmi szerkezete átalakul. Sőt, más megfogalmazások szerint nemcsak új rétegek áramlanak be, hanem azok ki is szorítják a régebben ott élőket onnan, azaz egyértelmű lakosságcsere megy végbe. A dzsentrifikáció kétféle formában történhet, egyrészt jelentheti a munkásrétegek teljes kirekesztését a már eleve polgári jellegű negyedekből, másrészt egy tehetősebb réteg beköltözését a kevert összetételű, vagy inkább munkások lakta városnegyedekbe (Hamnett 1991, Smith 1996). A gyakorlatban a dzsentrifikáció sokszor nem csak spontán lakosságcsere-folyamat, hanem a legtöbbször tervezett, irányított (a városvezetés és magánbefektetők együttműködésével történő) várospolitikai akció eredménye, szorosan kötődik a tágan értelmezett városrehabilitációs, városmegújítási tevékenységekhez (Tomay 2008, Jelinek 2011a, b, 2019).

A városszociológiai irodalomban nagy karriert befutott dzsentrifikációs elmélet mellett a vidék dzsentrifikációját csak az utóbbi évtizedekben kezdték el felismerni és kutatni, azóta azonban vizsgálata világszerte elterjedt: az Egyesült Államoktól Európán és Oroszországon keresztül egészen Kínáig, továbbá Ausztráliáig találni dzsentrifikációs megközelítést alkalmazó szakirodalmakat (Phillips 1993, Stockdale 2010, González 2017, Mamonova–Sutherland 2015, Qian et al. 2013, Holmes–Argent 2016). A város és a vidék dzsentrifikációja természetesen nem egy és ugyanaz a jelenség, a vidéki kistelepüléseken megjelenő középosztályi csoportok

¹A magyar szóhasználatban továbbra sem hordoz szerencsés jelentést a dzsentri történelmi fogalomnak a „hét-szilvafás nemességre”, azaz a 19. századi lecsúszó, elszegényedő, gyakran értelmiségi, vagy hivatali pályára kényszerült nemesi származású rétegekre történő utalása, éppen ezért a terepkutatás során ezt a fogalmat nem használjuk.

esetében nem egyszerűen a városi dzsentrifikáció fogalmát veszik át, ugyanakkor Phillips (1993, 2005) felhívja a figyelmet a párhuzamokra a város és a vidék posztindusztriális átalakulása között. A vidék dzsentrifikációjának lényege, hogy városi felső- és középosztályi csoportok költöznek természeti és társadalmi értékeik miatt vonzó vidéki településekre, amelynek következtében a települések mind gazdasági, mind társadalmi értelemben felértékelődnek, illetve a városi fogyasztók a saját értékeik és vízióik szerint alakítják át a helyi adottságokat, az épített és a természeti környezetet (Tomay 2019, Nemes et al. 2022a, Tomay–Völgyi 2022). A vidék dzsentrifikációjában nagy szerepet kap az, hogy a kiköltöző (gentrifier) vonzódik a vidéki tájhoz, természethez, növény- és állatvilághoz, és ez meghatározza az életmódját (lovaglás, vadászat) is (Csurgó 2013). Hagyományosan a vidéki dzsentrifikáció fogalmán állandó jellegű beköltözést értünk (Phillips 1993), ugyanakkor a vidék dzsentrifikációja szoros kapcsolatban van a turizmus vidéki fordulatával, amikor is egy-egy megkapó természeti környezetben fekvő település, vagy térség eleinte turisztikai célpontként válik ismertté, majd a városiak által felvásárolt nyaralók, második otthonok egyre inkább elsődleges otthonaikká válnak az új tulajdonosoknak (Solana-Solana 2010, Leebrick 2015), és több, átmeneti forma jelenik meg a két jelenség között (Darling 2005, Stockdale 2010, Gosnell–Abrams 2011, Phillips–Smith 2018). A városi dzsentrifikáció témájában számos hazai elemzés látott napvilágot az elmúlt évtizedekben (Csanádi et al. 2006, 2007, Timár–Nagy 2007, Tomay 2007, 2008, Jelinek 2011a, b, Czirfusz et al. 2015, Timár 2019), azonban a vidéki dzsentrifikáció kérdésével eddig kevesen foglalkoztak, noha Magyarországon több település is érintett a vidéki dzsentrifikáció folyamataiban. A leghosszabb ideje kutatott terület talán a Káli-medence (Szijártó 2000, 2002, Lajos–Nemes 2020, Nemes et al. 2022a, b, Lajos–Szijártó 2022). Emellett elsősorban az ideiglenes – fesztiválokra, turizmusra koncentrálódó szezonális – középosztályi beáramlás hatását vizsgálták a Művészetek Völgye, az Erdőbénye és az Etyeki bor- és gasztronómiai fesztiválok kapcsán (Csurgó–Nagy Kalamász 2007, Csurgó 2013, Kovács–Bodnár 2016).

Dzsentrifikáció és turizmus

A dzsentrifikáció és a turizmus összekapcsolódását a szakirodalomban többféleképpen nevezik. A mediterrán nagyvárosokban (például Barcelona, Lisszabon) végzett kutatások alapján Cocola-Gant (2018), Jover–Díaz-Parra (2020), valamint Cocola-Gant et al. (2020) *turisztikai dzsentrifikációt* (*tourism gentrification*) említenek, mivel vizsgálataik alapján a turizmus, azaz a magasabb státusúak ideiglenes tartózkodása ugyanazokat a felkapott városi tereket fogyasztja, ugyanúgy átalakítja a környék szolgáltatás kínálatát (exkluzív kisboltok, drága kávézók és szórakozóhelyek), és ugyanúgy felhajtja az ingatlanpiaci árakat, mint a lakóhelyi dzsentrifikáció. Gotham (2005) azért tartja fontosnak a turisztikai dzsentrifikáció fogalmának használatát, mert egy-

részt az rámutat arra, hogy a globalizáció és a lokalizáció egyszerre hat, mivel a turizmus globális iparág, amelyet a nagy nemzetközi szállodaláncok, utazásszervezők, autókölcsönző ügynökségek és pénzügyi szolgáltató vállalatok uralnak, másrészt a turizmus helyi iparág, amelyet az alulról jövő kulturális termelés, a turisztikai áru térbeli rögzítettség és helyben történő fogyasztása jellemez. Donaldson (2018) egy dél-afrikai kisvárosban vizsgálta a turisztikai dzsentrifikáció folyamatát. Az egykori földműves közösséget először a nagyvárosi területekről érkező, jómódú, angol nyelvű lakosok váltották fel (lakóhelyi dzsentrifikáció), majd őket követték a turisztikai vállalkozók, a második otthonok tulajdonosai és egy fiatalabb, családdal letelepedő csoport (turisztikai dzsentrifikáció), ami az ingatlanárak meredek emelkedését vonta maga után.

A *turizmus által vezérelt dzsentrifikáció (tourism-led gentrification)* különösen fontos olyan területeken, ahol a turizmus a fejlődés és a növekedés központi tényezője (Cocola-Gant 2018). A turisztikai jellegű felértékelést gyakran állami (központi vagy helyi önkormányzati) fejlesztéspolitikai eszközként vezetik be, ami a turizmusba történő beruházások ösztönzésével a települések gazdasági fejlődését, a környezet átalakítását és az infrastruktúra fejlesztését célozza. Például a kínai Zhuhai esetében a helyi önkormányzat célzott támogatásokkal és előnyökkel vonzotta be a 'rekreációs tőkét'. Külön támogatásban részesültek az olyan vidéki turisztikai projektek, mint a vendégházak fejlesztése, az élménygazdálkodás, a helyi konyhán alapuló éttermek (Kan 2020). Az így felértékelődött települések ugyanakkor megágyaznak a dzsentrifikáció megjelenésének is. A kínai eset azt mutatja, hogy az állam döntő szerepet játszik (i) a dzsentrifikáció feltételeinek megteremtésében, a tulajdonjogok szabályozójaként és a földpiacok alakítójaként, valamint (ii) a kísérleti helyszín kiválasztásával és a meghatározott tőkefajtákból származó befektetések mozgósításával annak megszervezésében, hogy mikor, hol és hogyan zajlik a dzsentrifikáció. González (2017) a spanyolországi Castrillo de los Polvazares település kapcsán megállapítja, hogy a dzsentrifikáció az 1980-as évek elején annak nyomán kezdődött, hogy a település vezetése reklámozni kezdte a falu gasztronómiáját és folklóriját, ezzel sok városi látogatót bevonzottak, akik közül sokan vásároltak (olcsón) leromlott épületeket, és azokat újjáépítették a helyi építészeti stílusnak megfelelően. A folyamat következtében a település tulajdonképpen egy élő múzeummá vált, sok turistával és nagyon magas ingatlanárakkal, miközben az életvitelszerűen a településen élők száma akkoriban mindösszesen 81 fő volt (González 2017). Hasonló eredményekre jutott Leebrick (2015), aki az Egyesült Államok 'South Central Appalachia' területét vizsgálta, ahol több vidéki településen az állami vagy a szövetségi kormányzat által irányított turizmusfejlesztéssel szervezték újra a helyi gazdaságot (Whisnant 2009, Williams 2002). Majd a vidéki dzsentrifikáció megjelenésével a turizmus fejlesztésének fő befektetője az a régióba újonnan érkezett, jómódú réteg lett, aki rendelkezett megfelelő pénzügyi és kulturális tőkével. Ezekhez az esetekhez részben hasonlít a Káli-medencében feltárt, turizmus által vezérelt dzsentrifikációs folyamat, ami az

1970-es, 1980-as évektől indult a leromlott épületek felvásárlásával és nyaralókká alakításával, azaz a turisztikai dzsentrifikációval, majd a 2000-es évektől induló gasztronómiai turizmus azt annyira felpörgette, hogy az utóbbi években a turizmus tömegessé, az ingatlanárak irreálisan magassá váltak (Nemes et al. 2022a, b). Mindkét tanulmány arra a következtetésre jutott, hogy a vidéki turizmus dicsőítése a dzsentrifikációs hatások figyelembevétele nélkül elfedheti azokat a társadalmi kihívásokat, amelyekkel a vidéki közösségek szembesülhetnek a folyamat során (Leebrick 2015, Nemes et al. 2022a).

A turisztifikáció a turizmus és a dzsentrifikáció egymással összefonódó folyamatait ragadja meg, továbbá azt is, hogy ezek erősítik egymást, például azáltal, hogy a területeket ismertté és vonzóvá teszik a második otthonukat megvásárolni vagy építeni szándékozó fogyasztók körében (Lorenzen 2021). Különösen jellemző ez a fejlődő országokban, ahol a magasan fizetett munkahelyek hiánya miatt kevesebb lehetőség van a „klasszikus” lakóhelyi dzsentrifikáció széles körű megjelenésére (Cocola-Gant 2018). A turisztifikáció egy terület (egy régió, egy város, egy városrész stb.) turisztikai fogyasztásra alkalmas helyé történő átalakulását és az ebből eredő változásokat jelenti a tájban, a környezetben, valamint a társadalmi, kulturális és gazdasági fejlődésben (Jover–Díaz-Parra 2020, Ojeda–Kieffer 2020). Ugyanakkor, a túlzott mértékű turisztifikáció veszélyeztetheti is a dzsentrifikációt, sőt, a zaj és a túlszűfoltosság akár el is űzheti a középosztálybeli, magas jövedelmű lakosokat (Sequera–Nofre 2018). Mindemelllett, a turisztifikáció egy mexikói esetben a helyi lakosság helyben tartó erejeként funkcionált, és újabb beköltözést is vonzott, a beköltözők magas vásárlóerejéhez, illetve a turisztikai tevékenységekhez kapcsolódó gazdasági és foglalkoztatási lehetőségek megjelenésének következtében. Munkahelyek jöttek létre az építőiparban, a kereskedelemben és a szolgáltató szektorban (beleértve a kertészkedést, takarítást, vendéglátóipart stb.) (Lorenzen 2021).

A turizmus és a vidéki dzsentrifikáció egymással összefonódó folyamatai az érintett településeken egyfajta ciklusosságot, szezonálisan erősen eltérő jelenlétet alakíthatnak ki, ezt fejezi ki a *szezonális dzsentrifikáció* (*seasonal gentrification*) fogalma (Nelson 2018). Egy török kisváros esetében ennek három formáját elemezték, amelyek szereplői a nyaralótulajdonosok, a turisták és a diákok voltak. A településen különböző hosszúságú időt eltöltő csoportok mindennapi gyakorlatai, tevékenysége, életritmusa eltéréséből nemegyszer eredtek konfliktusok (Kocabiyik–Loopmans 2020). A szezonális dzsentrifikáció egyik típusában egy-egy településen megjelennek a nyaralótulajdonosok és elterjednek a nyaralók. A *nyaralóturizmusra* (*second home tourism*) vonatkozó szakirodalom is megállapítja, hogy a második otthonok tulajdonosai jellemzően magasabb társadalmi státusúak (Guimond–Simard 2010, Wu–Gallent 2021 idézi Nemes et al. 2022b), fogyasztásukkal hozzájárulhatnak a település gazdasági megerősödéséhez (Larsson–Müller 2019, Back 2020), ugyanakkor jelenlétük átrendezi a helyi szolgáltatási struktúrát – akárcsak a turisztikai dzsentrifikáció esetében – a szabadidős, a kulturális, a vendéglátási szolgáltatások erősödésével és a mezőgaz-

daság, a közszolgáltatások háttérbe szorulásával, valamint az ingatlanárak növekedésével jár együtt (Nemes et al. 2022b).

Módszertan

A Periféria Intézet munkatársai, Czirfusz Márton, Pósfai István és Pósfai Zsuzsanna 2018-ban tanulmányt készítettek a lakhatási szegénység területi folyamatairól. Az elemzéshez a KSH–KRTK Kutatószobában hozzáférhető 2001. és 2011. évi részletes, népszámlálási mikroadatokat használták, a két népszámlálás közötti változásokat vizsgálva. Először is a kutatók csoportosították a teljes magyarországi népességet társadalmi státus és térbeli mobilitás szerint. A társadalmi státust az iskolai végzettséggel határozták meg, alacsony státusúnak tekintették azokat a 14 éven felülieket, akik már nem tanulnak és a legmagasabb iskolai végzettségük az általános iskola. Magas státusúnak pedig azokat, akik legalább 25 évesek és felsőoktatásban legalább egy évfolyamot elvégeztek. Térbeli mobilitás szempontjából is két csoportra osztották a lakosságot: egyrészt azokra, akik 2001 és 2011 között költöztek jelenlegi lakóhelyükre, másrészt a 2001-nél régebb óta ugyanott élőkre. Így meg tudták állapítani, hogy az adott számlálókörzet lakosságának mekkora hányada magas vagy alacsony státusú beköltöző, valamint azt is, hogy változott-e tíz év alatt az ott élő alacsony vagy magas státusú népesség aránya. Összességében négy kategóriába sorolták a számlálókörzeteket: a kiszorulás területei, a beszorulás területei, a lakhatási szempontból marginalizálódó területek és a dzsentifikáció területei. Számunkra ez utóbbi a lényeges, ugyanis azokat a helyszíneket határozta meg, ahol a lakosság legalább 20%-a 2001 után beköltözött magas státusú, miközben az alacsony státusú népesség teljes lakosságon belüli aránya 20 százalékponttal csökkent 2001-ről 2011-re. Az országos átlagot mindkét esetben meghaladó arányok a helyi lakosság társadalmi összetételének jelentős átalakulására, a terület dzsentifikációjára utal (Czirfusz et al. 2018). Az eredeti elemzésben tehát egy viszonylag szigorú fogalommal, a dzsentifikációnak lakosságcsereként történő értelmezésével (és módszertannal) dolgoztak a kutatók, melyet a jelen elemzés céljára alkalmasnak találtunk, és ezért átvettünk. Az általunk elemzett adatbázisba a számlálókörzeti szint nem került be, csak települési szinten vizsgáltuk azt, hogy volt-e legalább egy olyan számlálókörzet, amely megfelelt a dzsentifikálódó körzet kritériumainak (Czirfusz et al. 2023). Ez a kiválasztás a mi szempontunkból teljesen megfelelő, hiszen a dzsentifikáció jelenlétének igazolásához nem szükséges az egész település érintettsége, elég csak az egyik településrészt (például üdülőövezet).

A vidéki dzsentifikáció vizsgálatához az így összeállított adatbázisból leválogattuk azokat a 2000 fő alatti (a 2011. évi állapot alapján) községeket, amelyek legalább egy számlálókörzetben dzsentifikációt mutattak a 2001. és a 2011. évi népszámlálás közötti időszakban (Czirfusz et al. 2023). *A továbbiakban tehát csak olyan településeket vizsgálunk, amelyeknek van olyan számlálókörzete, ahol a lakosság legalább 20%-a 2001 és*

2011 között beköltözött magas státusú népesség, miközben az alacsony státusúak teljes lakosságon belüli aránya 20 százalékponttal csökkent 2001-ről 2011-re, azaz a népességcserével járó dzsentrifikáció terepei.

Az adatbázisból leszűrtük azokat a településeket, amelyek valamely nagyváros (Budapest, Győr, Miskolc, Pécs) agglomerációjába (KSH 2014), valamint határon átnyúló agglomerációhoz tartozhatnak (Nagyvárad). Úgy gondoljuk, hogy mivel ezen települések esetén lehetséges a napi szintű ingázás egy közeli nagyvárosba, így ezek nem feltétlenül a klasszikus vidéki dzsentrifikáció, hanem inkább a szuburbanizáció terepei. Ugyanakkor a statisztikai adatok ebben a formában nem teszik lehetővé a folyamatok egyértelműsítését, hiszen mindkét esetben a városból vidékre költözés egy formájáról van szó (Kovách 2012), ahol a különbséget nem annyira a távolság, mint a megváltozott életútélmény és életmód jelenti (Csurgó 2013: 89. o.).

Emellett – ahogy a szakirodalmi áttekintés is mutatja – a vidéki dzsentrifikáció gyakran összefonódik a turizmussal, ezért két forrásra támaszkodva igyekeztük azonosítani a vidéki turizmus célterületeit. Egyfelől leválogattuk a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet településeit [9], másfelől a turizmusban érintett további települések megállapításához a Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia (NTS 2030) „Turizmus 2.0 stratégia” kategória-rendszerét használtuk (MTÜ 2021). Ebben a térségek turisztikai kategorizálásához a következőket különítik el: vízpart, bor/gasztró, kultúra/city break, aktív/öko, fürdő. Az általunk vizsgált településeknek ezen turisztikai kategóriákba történő szubjektív besorolásánál internetes forrásokra támaszkodtunk. Megvizsgáltuk a települések önkormányzati honlapjain és Facebook oldalain, valamint a különböző kirándulási lehetőségeket hirdető honlapokon (például [1]) fellelhető információkat, az elmúlt években a településekről interneten elérhető cikkeket, illetve a különböző szálláshirdető oldalakon való megjelenésüket is. A települések népességszámához és turisztikai teljesítményéhez az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszerből (TeIR) adatait használtuk [2].

Eredmények

Az ismertetett módszertan alapján 126 olyan 2000 fő alatti települést találtunk Magyarországon, ahol a 2011. évi adatok alapján legalább egy számlálókörzetben a lakosság legalább 20%-a 2001 után beköltözött magas státusú, miközben az alacsony státusú népesség teljes lakosságon belüli aránya 20 százalékponttal csökkent 2001-ről 2011-re, azaz a vidéki dzsentrifikáció terepei (Melléklet M1. táblázat). Területi eloszlásukat tekintve ezek a települések hazánk 18 vármegyében oszlanak meg, ugyanis szempontrendszerünk alapján Csongrád-Csanád vármegyében nem találtunk dzsentrifikálódó települést. A legtöbb, 24 település Veszprém vármegyében, 13-13 Pest és Somogy vármegyékben, 12 Zala vármegyében, 11 pedig Baranya vármegyében található. Ez alapján a Balaton közelsége kiemelten fontos vonzerőnek tűnik.

A települések és településrészek viszonya alapján kiemelhető Ibafa, amelyhez közigazgatásilag hozzátartozik Gyűrűfű, hazánk első elnéptelenedő faluja, amely ma ökofaluként funkcionál, továbbá Visnye, amelyhez pedig Visnyeszéplak, a szintén híres 'önfenntartó falu' tartozik. Esetükben elképzelhető, hogy Gyűrűfűre és Visnyeszéplakra magas státusúak költöztek, míg az anyatelepüléseik, Ibafa és Visnye a vidéki elvándorlás terepei, ahol az elöregedés, elvándorlás miatt csökkent az alacsony társadalmi státusúak száma.

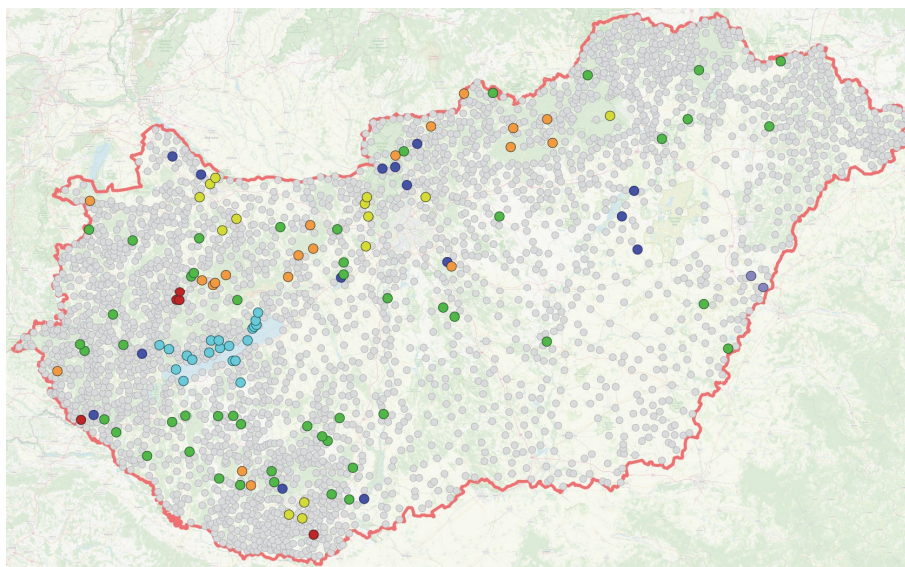
A vidéki dzsentifikáció és a turizmus típusai

A 126 község közül 14 nagyobb városok közelében, agglomerációjában helyezkedik el a KSH besorolása szerint, további kettő pedig határ menti agglomerációban (Nagyvárad vonzáskörzete) (1. ábra).

1. ábra

A 2000 fő alatti dzsentifikálódó települések megoszlása turisztikai típus szerint, 2011

Distribution of gentrifying settlements with less than 2,000 inhabitants
by type of tourism, 2011

- Agglomeráció (14)
- Határon átnyúló nagyvárosi agglomeráció (2)
- Balatoni Kiemelt Üdülőkörzet (20)
- Egyéb/vízparti fürdőturizmus (15)
- Bor/gasztronómia (5)
- Egyéb turisztikai vonzerő (túrázás, kultúra stb) (20)
- Vidéki dzsentifikáció turisztikai vonzerő/nagyvárosi közelség nélkül (50)

Megjegyzés: az ábrát Vassányi Gergely készítette.

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzetbe 20 település tartozik, és további 15 esetében ugyancsak kimutatható a vízpart közelsége, vagy a fürdőturizmus, mint turisztikai vonzerő. Besorolásunk szerint 16 település érintett aktív vagy ökoturizmussal, amelyek fontosabb, látogatottabb túraútvonalak mentén, közelében helyezkednek el. Ide tartoznak még olyan települések, mint Bószénfa, ahol egy szarvasfarm található, és négy település érintett kulturális turizmusban, ami legtöbbször valamilyen kulturális fesztiválhoz (például Bánki-tó fesztivál) köthető. További öt település folytatott bor- és gasztroturisztikai tevékenységet.

Internetes kutatás alapján néhány esetben találtunk olyan cikket, amelyben kifejezetten írnak arról, hogy beköltözés zajlik ezekbe a falvakba. Közülük az egyikről, a Fejér vármegyei Bakonykútiról a következő olvashattuk: „*különleges adottságokkal rendelkezik a megye legkisebb települése, így egyre vonzóbb a világ számára. Már nemcsak a kirándulók kiszemelt célpontja, de a vidékre költözők paradicsoma is, hiszen szerető, összetartó és egyre nagyobb létszámú közösség él az eldugott kis településen*” [3]. Hasonló helyzetben van Bakonybél is, ahol „*az utóbbi években megnőtt az érdeklődés a különleges bangulatú, építészeti és természeti értékekben gazdag ezeréves település iránt, sokan vásároltak ott ingatlant. Az elmúlt öt esztendőben 121-en jelentkeztek be állandó lakosnak, ez a jelenlegi lélekszám tíz százaléka*” [4]. Érdekes még a Nógrád vármegyében található Berkenye is, ahol a 2000-es évek elején kialakították a fokozatosan benépesülő Hosszúbérci Villaparkot, így gyarapítva a lakosság létszámát.

A vízpartoknál, különösen a Balatonnál – a korábbi kutatások alapján – úgy gondoljuk, hogy a turizmus, a turisztikai vonzerő idézte elő a dzsentifikációt (Nemes et al. 2022b), de az aktív és ökoturizmus, kulturális turizmus és a bor- és gasztroturizmus kategóriákba sorolt települések esetében már nehezebb megállapítani azt, hogy a turizmus, vagy a beköltözés volt-e előbb, hiszen éppúgy elképzelhető, hogy a túrázás, borkóstolás stb. során „felfedezett” településre kezdtek el beköltözni, minthogy a városból beköltözők – életmód-vállalkozóként – turizmussal igyekeztek kiegészíteni, vagy helyettesíteni a városi bevételeiket (Tomay–Tuboly 2023), vagy éppen egymást erősítve alakult a turizmus és a lakóhelyi dzsentifikáció.

Ugyanakkor 50 megfigyelt település esetében a turizmustól függetlenül történik a beköltözés, legalábbis az internetes kutatás alapján úgy tűnik, hogy esetükben nem volt és az elmúlt évtizedben sem indult be turisztikai tevékenység. Ilyen például Karancsberény, amelyről az önkormányzati honlapon a következő szerepel: „*Karancsberény teljesen kiépült infrastruktúrával rendelkező kisközség, kb. 350 lakóházzal, melyből egyre több üresedik meg és kínálják eladásra. A néhány utcás falucsukát erdők, legelők, rétek ölelik körbe, csodálatos természeti környezet gazdag állatvilággal. A magyarlakta kisfaluban a lakosság negyede már 65 éven felüli, a születések száma mindössze 1-2 fő évente*” [5]. A Zala vármegyei Zalaháshágyról is szól néhány cikk, ide többek között „*egy gyógyszerész telepedett le, s fogott gyógynövénytermesztésbe, aki a Szegedi Tudományegyetemen óraadó tanárként ipari gyógyszer-technológiát tanít. Szép fekvése és a nagy terület miatt döntött a jelenlegi lakóhelye mellett*” [6]. Egy másik, a határhoz közel fekvő Zala vármegyei faluban, Csörnyeföldön is

megnőtt „az érdeklődés az elhagyott zártkertek iránt, amelyeket a vétel után tartósan művelnek is, többen lakcímet is igényeltek” [7]. A Bács-Kiskun vármegyében található Foktő község önkormányzati honlapján is olvashatunk arról, hogy „a csendes, nyugodt, falusi környezetben már több, nagyvárosból érkező család vásárolt lakóházat, főként, akik kedvelik a Dunát, a borgászatot, a csónakázást és a vidéki életet” [8].

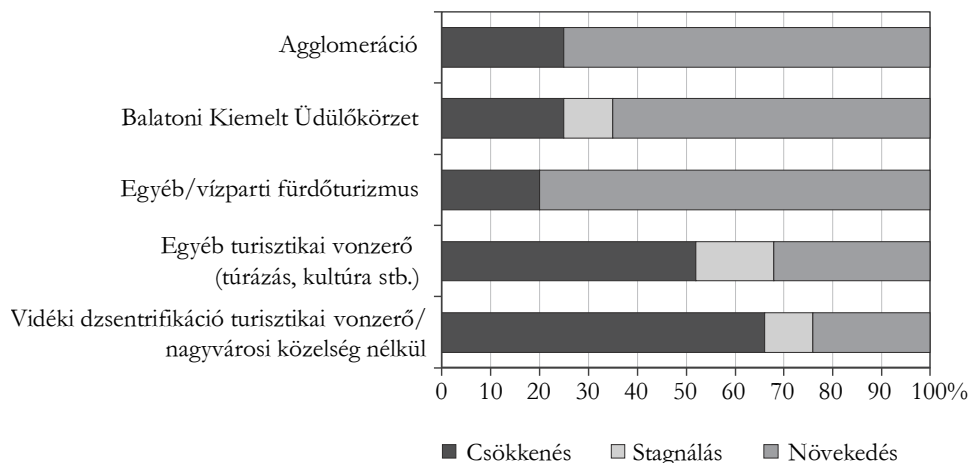
A dzsentifikáció népességmegtartó, előregedést ellensúlyozó/lassító ereje

Annak kimutatásához, hogy a dzsentifikáció hozzá tud-e járulni az érintett települések túléléséhez, továbbá mennyire akadályozza meg vagy lassítja az előregedés, kiürülés folyamatát, amivel egyébként ezek a falvak szembesülnének, vizsgáltuk azt is, hogy 2011 és 2022 között hogyan változott a lakónépesség száma a dzsentifikáció által érintett településeken. A 2. ábra szerint, míg a nagyvárosi agglomerációk részét képező jóléti beköltözéssel érintett települések háromnegyedének a vizsgált 11 évben nőtt a népessége, ami a vízparti/Balatonhoz közeli települések (65–80%-a) esetében is jellemző volt, addig az egyéb turisztikai vonzerővel rendelkező és a turisztikai tevékenységet nem folytató települések esetén a magasabb státusúak beáramlása jellemzően nem járt a népességszám növekedésével: az egyéb turisztikai vonzerővel rendelkező települések egyharmada, a számottevő turizmussal nem rendelkező települések egynegyede esetében nőtt a népesség száma a vizsgált 11 évben.

2. ábra

A dzsentifikáció által érintett települések népességszám-változása turisztikai típusok szerint, 2011–2022 (N=126)

Population change in settlements affected
by gentrification by type of tourism, 2011–2022 (N=126)

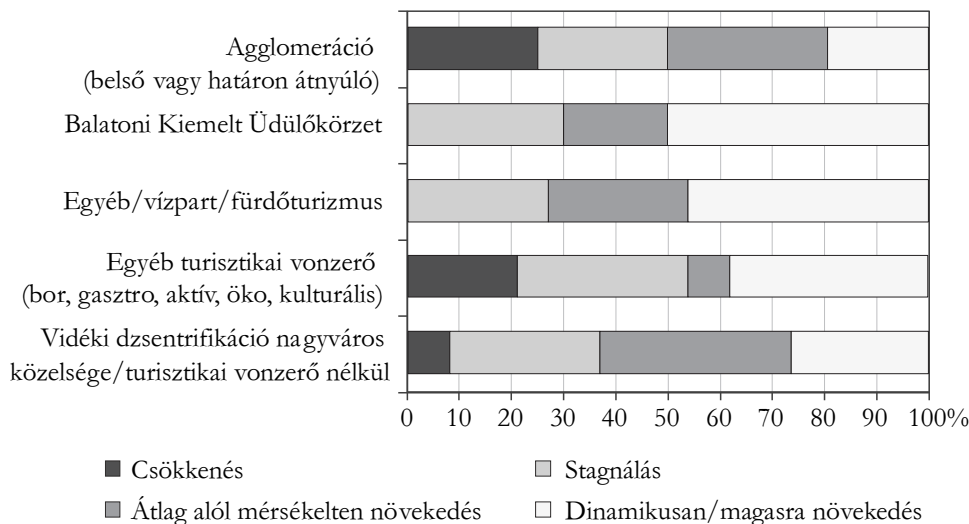
Ami a falvak öregedési folyamatait illeti (3. ábra), a nagyvárosi agglomerációk esetében szintén megfigyelhető, hogy a magasabb státusú népesség beáramlása 2001

és 2022 között kedvező folyamatokat indított be: a települések egynegyedében csökkenni kezdett, másik egynegyedében pedig stagnált az öregedési index. Ugyanakkor a vízparti és a Balaton Kiemelt Üdülőövezetbe tartozó települések esetében a sok esetben növekvő népességszámot nem kísérte a korösszetétel fiatalodása, éppen ellenkezőleg, e települések felében a népességcsere a népszámlálásokkor jelen lévő népesség jelentős, dinamikus öregedésével járt együtt, miközben az egyéb turisztikai vonzerővel rendelkező, illetve a jelentősebb turisztikai tevékenység nélkül dzsentrifikálódó települések esetében a magasabb státusú népesség beáramlása számos esetben csökkenő, stagnáló vagy mérsékelt népességöregedéssel járt együtt.

3. ábra

Az öregedési index változása a dzsentrifikáció által érintett településeken turisztikai típusok szerint, 2001–2022 (N=124)

Change in the aging index in settlements affected by gentrification by type of tourism, 2001–2022 (N=124)

Összegzés

A 2001. évi és 2011. évi számlálókörzeti szintű népszámlálási adatokkal végzett kutatás másodelemzése azt bizonyította, hogy a vidéki dzsentrifikáció már a 2000-es évek elején megjelent hazánkban, amit az utóbbi években a Covid19-világjárványhoz köthető változások – a távmunka elterjedése, a lakóhellyel kapcsolatos preferenciák ártértékelődése (a nagyvárosoktól távoli természetközeli és zöldterületek felértékelődése) – csak tovább erősíthettek (Nemes et al. 2022b). Az általunk azonosított 126 darab 2000 fő alatti dzsentrifikálódó település közül csak 16 tartozott egy-egy nagyváros agglomerációs gyűrűjébe, tehát 110 olyan települést találtunk, amely a lakóhelyi dzsentrifikáció szigorú kritériumainak (nemcsak a magasabb státusúak beköltözé-

se, de az alacsonyabb státusú népesség létszámának csökkenése, azaz népességcsereje is) megfelelt. Emellett – véleményünk és tapasztalataink szerint – számos településen indult el a szezonális dzsentrifikáció és a tágabb fogalom szerinti (azaz a korábban kiürült, csökkenő népességű falvakba a magasabb státusúak beköltözése – az alacsonyabb státusúak számának csökkenése nélkül) lakóhelyi dzsentrifikáció is, ezért a kutatás kvalitatív, interjúkra és esettanulmányokra támaszkodó felében nem csak az itt lehatárolt települések vizsgálatát tartjuk indokoltnak, hanem akár a korábban kiüresedett falvak újbóli benépesülését, vagy a turisztikai és szezonális dzsentrifikáció célterületeit is.

A turizmus általunk alkalmazott tipológiája alapján megállapítható, hogy a lakóhelyi dzsentrifikációval érintett települések nagyobb részében (a 110-ből 60 esetében) kimutatható valamilyen turisztikai vonzerő is, hogy melyik volt előbb, a turizmus, vagy a magasabb státusúak beköltözése, az csak a konkrét esettanulmányok alapján dönthető el. Az eddigi esettanulmányok (Nemes et al. 2022a) arra utalnak, hogy különösen a Balaton környéki településeken turizmus által vezérelt dzsentrifikáció zajlik, de a beköltözés és a turizmus egymást erősítő tendenciái is megfigyelhetőek. Ugyanakkor 50 település esetén sem a 2011. évi állapot alapján, sem az aktuális online felületek vizsgálatával nem mutatható ki turizmus, tehát a lakóhelyi dzsentrifikáció – bár sokszor együtt jár a turizmussal – nem feltételezi a turizmus jelenlétét. Ezek egy része valószínűleg a Váradi et al. (2023) által kutatott időskorú külföldiek periférikus vidéki terekbe irányuló életforma-vándorlásának terepei, ugyanakkor adataink arra utalnak, hogy a vízparti és a Balaton környéki dzsentrifikációval érintett települések esetében is előfordulhat az időskorúak beköltözése.

A lakóhelyi dzsentrifikáció hatásaival kapcsolatban azt tapasztaltuk, hogy bizonyos esetekben a dzsentrifikáció hozzájárul a települések fennmaradásához, a népességszámra, vagy akár a turisztikai bevételekre történő hatása miatt. Egyelőre azonban nem tudjuk, min múlik az, hogy hol, mitől működik így (pozitív hatásokkal), hol pedig nem, ezért ehhez (is) kellene a kvalitatív módszerek, a különböző esettanulmányok összehasonlítása. Újabb kvalitatív esettanulmányaink során tervezzük a turizmus által kevésbé érintett dzsentrifikálódó vidéki települések megismerését is.

Az elemzés korlátai

Vizsgálatunknak számos korlátozó tényezője van. Az első és legfontosabb, az időkorlát, ugyanis adatbázisunk csak a 2001 és 2011 közötti változásokat mutatta, így ezekkel tudtunk számolni, miközben több településen, térségben már 2001 előtt elindult a vidéki dzsentrifikáció, ezáltal a 2001 és 2011 közötti változás már nem mutatja ki a folyamatot. Ilyenek például a Káli-medence települései, ahol az 1970-es évekre nyúlik vissza a dzsentrifikáció kezdete (Nemes et al. 2022a). Ennél fontosabb korlát azonban az, hogy a 2011 utáni térbeli mozgásokat sem mutatják ezek az adatok, miközben számos kutatás utal arra, hogy 2010 után – részben az infokommuni-

kációs technológia fejlődése, a munkaerőpiac átalakulása révén – felgyorsultak a vizsgált folyamatok (Nemes et al. 2022a), és különösen a Covid19-világjárvány hatására felértékelődött a vidéki élettér, melynek következtében vélhetően nagyobb léptékű középosztályi vidékre költözés zajlott a 2011. és 2022. évi népszámlálások között, mint az azt megelőző évtizedben. Sajnos a 2022. évi népszámlálás adatai e területi bontásban tanulmányunk készítésekor még nem elérhetőek, de tervezzük elemzésünk kiegészítését a legfrissebb népszámlálás adataival.

A második korlátot a népszámlálás felvételi időpontja jelenti. Tekintettel arra, hogy a 2001. évi népszámlálásra februárban, a 2011. évre októberben került sor, az egyenél több helyen időszakosan tartózkodók esetében az életvitelszerű tartózkodási hely jellemzően a komfortosabb (fűthető) városi lakóhely lehetett, így a második otthonokat (nyaralók, üdülők) érintő turisztikai, szezonális dzsentrifikációról nem ad információt a népszámlálási adatbázis². A szezonális dzsentrifikáció által érintett településeket a kvalitatív interjúkon alapuló kutatásunkkal tudjuk jobban megismerni.

Korlátozó tényező továbbá, hogy az eredeti elemzés a dzsentrifikáció egy szűkebb fogalmából indult ki, ahol a kiszorítás (népességcsere) a dzsentrifikáció egyik kritériuma, ezáltal ha egy korábban csökkenő népességű, kiürülő vidéki településre (korábban üresen álló, vagy nyaralóként fenntartott ingatlanba) költöztek magasabb társadalmi státusú (diplomás) bevándorlók, de közben az alacsony státusúak aránya nem csökkent az adott számlálókörzetben, akkor nem szerepelnek az általunk másodelemzett adatbázisban (lásd módszertan). Ezt a hiányosságot ugyancsak a kvalitatív kutatás pótolhatja.

Köszönetnyilvánítás

A tanulmány „A vidéki dzsentrifikáció szerepe a településfejlesztésben” (FK-138098) című kutatás keretében az NKFIH forrás felhasználásával készült. Orbán Éva munkája „A Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-22-3-I-PTE-1652. kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.”

² A 2011. évi népszámláláson nem volt szabad összeírni azokat a személyeket, akik „turizmus, kirándulás, pihenés, vendégség, gyógykezelés stb. miatt tartózkodtak az adott lakásban, üdülőben, lakott egyéb lakóegységben, de életvitelszerűen máshol laktak”. (KSH 2016: 35. o.).

Melléklet

M1. táblázat

A dzsentifikációval érintett 2000 fő alatti községek néhány adata

Some data for villages with less than 2,000 inhabitants affected by gentrification

Település	Vármegye	Típus ^{a)}	Magas presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak aránya (2011) (%)	Lakónépesség (2011. december 31.) (fő)	Lakónépesség (2022)	2022. évi lakónépesség a 2011. évi százalékában	Legközelebbi legalább 100 ezer fős város elérési ideje között a leggyorsabb úton (2011) (perc)
Badacsonytördemic	Veszprém	3	16,33	873	882	101,0	116,9
Bakonybél	Veszprém	6	11,43	1259	1219	96,8	68,8
Bakonykúti	Fejér	6	45,45	129	164	127,1	81,5
Balatonakali	Veszprém	3	17,28	649	696	107,2	115,2
Balatongyörök	Zala	3	34,88	969	1246	128,6	124,3
Balatonhenye	Veszprém	3	20,51	109	137	125,7	122,3
Balatonmáriafürdő	Somogy	3	26,12	663	869	131,1	115,4
Balatonőszöd	Somogy	3	15,84	495	571	115,4	92,8
Balatonszemes	Somogy	3	22,27	1851	1802	97,4	94,8
Bánk	Nógrád	4	13,36	654	796	121,7	71,1
Bázakerettye	Zala	4	14,68	851	750	88,1	157,6
Berekfürdő	Jász-Nagykun-Szolnok	4	19,66	1002	1061	105,9	75,1
Berkenye	Nógrád	7	15,77	628	765	121,8	63,1
Bószénfa	Somogy	6	8,54	539	489	90,7	60,1
Budajenő	Pest	1	41,29	1752	2264	129,2	42,3
Bükkszenterzsébet	Heves	6	10,69	1145	1002	87,5	78,1
Bükkszentkereszt	Borsod-Abaúj-Zemplén	1	18,36	1231	1162	94,4	17,5
Csánig	Vas	7	9,88	357	351	98,3	68,8
Császárt	Komárom-Esztergom	7	10,22	1832	1889	103,1	52,5
Csesztve	Nógrád	6	10,92	324	351	108,3	97,7
Csévharaszt	Pest	6	6,20	1914	2019	105,5	49,2
Csibrák	Tolna	7	0,77	303	230	75,9	71,5
Csókakő	Fejér	6	18,78	1324	1555	117,4	67,8
Csomád	Pest	1	23,11	1517	1783	117,5	40,1
Csopak	Veszprém	3	31,96	1706	2031	119,1	97,4
Csörnyeföld	Zala	5	11,33	431	369	85,6	156,9
Darvas	Hajdú-Bihar	7	4,63	560	441	78,8	67,8
Doba	Veszprém	5	9,38	487	426	87,5	78,0
Döbrönte	Veszprém	6	11,11	249	256	102,8	64,3
Dunafalva	Bács-Kiskun	4	9,87	918	861	93,8	90,9

(A táblázat a következő oldalon folytatódik.)

(Folytatás.)

Település	Vármegye	Típus ^{a)}	Magas presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak aránya (2011) (%)	Lakónépesség (2011. december 31.) (fő)	Lakónépesség (2022)	2022. évi lakónépesség a 2011. évi százalékában	Legközelebbi legalább 100 ezer fős város elérési ideje közúton a leggyorsabb úton (2011) (perc)
Dunaszeg	Győr-Moson-Sopron	4	17,32	1969	2421	123,0	21,4
Egerág	Baranya	1	15,35	962	899	93,5	18,7
Farkasgyepű	Veszprém	6	14,29	369	354	95,9	70,6
Felsőörs	Veszprém	3	24,22	1558	2056	132,0	92,4
Felsőszenterzsébet	Zala	6	50,00	16	16	100,0	169,9
Fertőboz	Győr-Moson-Sopron	6	15,69	286	307	107,3	80,7
Foktő	Bács-Kiskun	7	10,24	1646	1512	91,9	78,4
Gánt	Fejér	6	12,90	838	828	98,8	64,7
Gecse	Veszprém	7	6,51	407	391	96,1	38,7
Geresdlak	Baranya	7	18,22	821	732	89,2	34,4
Győrújfalú	Győr-Moson-Sopron	1		1554	2648	170,4	11,7
Hegymagas	Veszprém	3	15,45	274	270	98,5	112,6
Hencida	Hajdú-Bihar	2	5,25	1261	1055	83,7	47,6
Husztót	Baranya	7	0,00	63	51	81,0	28,1
Ibafa	Baranya	6	10,39	219	187	85,4	58,7
Ikrény	Győr-Moson-Sopron	1	19,68	1760	1951	110,9	14,8
Karád	Somogy	3	12,07	1575	1443	91,6	107,1
Karancsberény	Nógrád	7	10,37	905	750	82,9	116,8
Kehidakustány	Zala	4	12,28	1219	1342	110,1	123,3
Kelevíz	Somogy	7	5,62	329	345	104,9	120,2
Kisdorog	Tolna	7	10,54	777	652	83,9	56,4
Kisoroszi	Pest	4	24,29	951	988	103,9	63,3
Kökény	Baranya	1	17,35	616	594	96,4	13,8
Kölesd	Tolna	7	10,75	1513	1416	93,6	69,9
Kővágóörs	Veszprém	3	15,38	815	688	84,4	118,5
Kup	Veszprém	7	5,15	468	424	90,6	59,4
Kutas	Somogy	7	9,50	1441	1351	93,8	96,6
Ladánybene	Bács-Kiskun	7	8,97	1617	1618	100,1	19,2
Lovas	Veszprém	3	25,68	418	533	127,5	96,0
Máriakálnok	Győr-Moson-Sopron	4	13,33	1703	2060	121,0	36,2
Márkó	Veszprém	7	19,35	1213	1805	148,8	88,2
Mátraszentimre	Heves	6	17,53	459	418	91,1	90,1
Mezőgyán	Békés	7	7,81	1119	854	76,3	89,9
Mindszentgodisa	Baranya	7	8,44	860	752	87,4	35,6
Nadap	Fejér	7	27,96	532	790	148,5	45,6
Nagykerek	Hajdú-Bihar	2	6,02	1294	1342	103,7	49,5
Nagykozár	Baranya	1	25,12	1930	2038	105,6	14,2

(A táblázat a következő oldalon folytatódik.)

(Folytatás.)

Település	Vármegye	Típus ^{a)}	Magas presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak aránya (2011) (%)	Lakónépesség (2011. december 31.) (fő)	Lakónépesség (2022)	2022. évi lakónépesség a 2011. évi százalékában	Legközelebbi legalább 100 ezer fős város elérési ideje közúton a leggyorsabb úton (2011) (perc)
Nagyrosvány	Borsod-Abaúj-Zemplén	7	7,07	643	585	91,0	68,9
Nagyszakácsi	Somogy	7	7,74	445	366	82,2	117,3
Németbánya	Veszprém	6	40,54	89	110	123,6	71,4
Nemti	Nógrád	6	15,96	745	746	100,1	93,9
Nógrádszakál	Nógrád	6	8,72	625	628	100,5	112,4
Nyalka	Győr-Moson-Sopron	1	9,91	457	498	109,0	27,2
Nyírtura	Szabolcs-Szatmár-Bereg	7	12,92	1779	1833	103,0	17,1
Óbarok	Fejér	7	8,71	772	840	108,8	44,4
Orfű	Baranya	4	25,62	979	1134	115,8	22,4
Oszkó	Vas	7	7,91	666	641	96,2	115,5
Oztopán	Somogy	7	12,75	850	794	93,4	91,2
Palkonya	Baranya	5	12,3	274	227	82,8	28,2
Paloznak	Veszprém	3	34,55	425	531	124,9	97,9
Pápakovácsi	Veszprém	7	17,39	576	549	95,3	57,5
Pilisjászfalu	Pest	1	25,93	1565	1888	120,6	47,2
Pócsmegyer	Pest	4	24,18	1863	2737	146,9	59,5
Pusztamonostor	Jász-Nagykun-Szolnok	7	7,08	1577	1619	102,7	64,8
Pusztazámor	Pest	1	19,96	1154	1291	111,9	41,4
Sajóőrös	Borsod-Abaúj-Zemplén	7	27,74	1309	1542	117,8	30,2
Sajóvelezd	Borsod-Abaúj-Zemplén	7	11,14	808	718	88,9	46,4
Sima	Borsod-Abaúj-Zemplén	7	25,00	29	43	148,3	61,8
Sírok	Heves	6	13,00	1980	1694	85,6	72,8
Sokorópátka	Győr-Moson-Sopron	1	8,91	1098	1133	103,2	31,1
Somberek	Baranya	7	19,18	1436	1327	92,4	42,0
Somlójenő	Veszprém	5	2,91	295	250	84,7	79,9
Somlóvásárhely	Veszprém	5	8,44	1135	1038	91,5	80,5
Somodor	Somogy	7	4,89	402	332	82,6	93,7
Somogyicsó	Somogy	7	2,78	170	115	67,6	126,3
Somogyeszi	Somogy	7	2,74	468	386	82,5	91,9
Sukoró	Fejér	4	35,54	1289	2060	159,8	47,7
Szentantalfa	Veszprém	3	17,99	422	536	127,0	113,5

(A táblázat a következő oldalon folytatódik.)

(Folytatás.)

Település	Vármegye	Típus ^{a)}	Magas presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak aránya (2011) (%)	Lakónépesség (2011. december 31.) (fő)	Lakónépesség (2022)	2022. évi lakónépesség a 2011. évi százalékában	Legközelebbi legalább 100 ezer fős város elérési ideje közúton a leggyorsabb úton (2011) (perc)
Szentkirályszabadja	Veszprém	3	14,93	1949	1990	102,1	88,0
Szentlászló	Baranya	7	16,93	803	704	87,7	50,3
Szepetnek	Zala	7	9,29	1611	1528	94,8	143,2
Szigetbecse	Pest	7	15,19	1327	1318	99,3	64,3
Szokolya	Pest	6	15,15	1787	2022	113,2	64,5
Taktakenéz	Borsod-Abaúj-Zemplén	7	6,30	1298	1144	88,1	40,5
Tatárszentgyörgy	Pest	7	7,14	1926	1821	94,5	27,0
Tevel	Tolna	7	13,88	1433	1269	88,6	59,1
Tihany	Veszprém	3	22,30	1372	1409	102,7	109,4
Tinnye	Pest	1	18,55	1569	1835	117,0	45,9
Tiszabólna	Borsod-Abaúj-Zemplén	4	11,02	382	304	79,6	59,1
Tiszainoka	Jász-Nagykun-Szolnok	7	8,63	419	394	94,0	47,9
Tiszaszőlős	Jász-Nagykun-Szolnok	4	7,85	1563	1598	102,2	75,4
Und	Győr-Moson-Sopron	7	16,67	317	358	112,9	88,4
Valkonya	Zala	7	15,38	52	55	105,8	147,7
Vámoszabadi	Győr-Moson-Sopron	1	23,79	1579	2881	182,5	13,8
Várdomb	Tolna	7	13,79	1139	1069	93,9	48,2
Várvölgy	Zala	3	8,18	1049	996	94,9	120,3
Vasad	Pest	4	13,43	1865	1942	104,1	47,6
Vereb	Fejér	7	10,03	783	775	99,0	51,9
Vértessomló	Komárom-Esztergom	6	20,21	1320	1404	106,4	50,5
Visnye	Somogy	7	6,25	257	203	79,0	71,7
Vöckönd	Zala	7	16,67	99	114	115,2	127,0
Zalacséb	Zala	7	14,57	519	461	88,8	148,4
Zalaháshágy	Zala	7	13,37	378	352	93,1	144,7
Zalaszántó	Zala	3	8,86	990	914	92,3	113,2
Zánka	Veszprém	3	22,66	811	906	111,7	120,0
Zebevény	Pest	4	31,19	1216	1338	110,0	75,0

a) Típusok: 1 = Agglomeráció, 2 = Határon átnyúló nagyvárosi agglomeráció, 3 = Balaton Kiemelt Üdülőkörzet, 4 = Egyéb vízparti/fürdőturizmus 5 = Bor-gasztronómia, 6 = Egyéb turisztikai vonzerő (túrázás, kultúra stb.), 7 = Vidéki dzsentrifkáció turisztikai vonzerő/nagyvárosi közelség nélkül.

IRODALOM

- ATKINSON, R.–BRIDGE, G. (2005): *Gentrification in a global context, the new urban colonialism* Routledge, London, New York.
- BACK, A. (2020): Temporary resident evil? Managing diverse impacts of second-home tourism *Current Issues in Tourism* 23 (11): 1328–1342.
<https://doi.org/10.1080/13683500.2019.1622656>
- COCOLA-GANT, A. (2018): Tourism gentrification. In: LEES, L.–PHILLIPS, M. (szerk.): *Handbook of Gentrification Studies* pp. 281–293., Edward Elgar Publishing, Cheltenham and Northampton.
- COCOLA-GANT, A.–GAGO, A.–JOVER, J. (2020): Tourism, gentrification and neighbourhood change: An analytical framework. Reflections from southern European cities. In: OSKAM, J. A. (szerk.): *The overtourism debate. NIMBY, nuisance, commodification* pp. 121–135., Emerald Publishing Limited, Bingley.
- CZIRFUSZ, M.–HORVÁTH, V.–JELINEK, CS.–PÓSFAL, ZS.–SZABÓ, L. (2015): Gentrification and Rescaling Urban Governance in Budapest-Józsefváros. *Intersections East European Journal of Society and Politics* 1 (4): 55–77.
<https://doi.org/10.17356/ieejsp.v1i4.104>
- CZIRFUSZ, M.–PÓSFAL, I.–PÓSFAL, ZS. (2018): A lakhatási szegénység területi folyamatai. In: PÓSFAL, ZS.–JELINEK, CS.–CZIRFUSZ, M. (szerk.): *Éves jelentés a lakhatási szegénységről 2018* Habitat for Humanity Magyarország, Budapest.
- CZIRFUSZ, M.–PÓSFAL, I.–PÓSFAL, ZS. (2023): *Dzsentifikálódó számlálókörzettel rendelkező települések, 2001–2011.* <https://doi.org/10.5281/zenodo.7787085>
- CSANÁDI, G.–CSIZMADY, A.–KŐSZEGHY, L.–TOMAY, K. (2006): Belső-Erzsébetvárosi rehabilitáció *Tér és Társadalom* 20 (1): 73–92. <https://doi.org/10.17649/TET.20.1.1040>
- CSANÁDI, G.–CSIZMADY, A.–KŐSZEGHY, L.–TOMAY, K. (2007): A városrehabilitáció társadalmi hatásai Budapesten. In: ENYEDI, GY. (szerk.): *A történelmi városközpontok átalakulásának társadalmi hatásai* pp. 1–19., MTA Társadalomkutató központ, Budapest.
- CSURGÓ, B. (2013): *Vidéken lakni és vidéken élni* Argumentum–MTA TK SZI, Budapest.
- CSURGÓ, B. (2016): Vásári forgatag, vidékimázs, turizmus és helyi közösség: a mezőtúri Tűri Vásár és az őriszentpéteri Őrségi Vásár esete. In: FORRAY, K.–KOZMA, T.–MOLNÁR, E. (szerk.): *Mezőváros új szerepben* pp. 163–182., HERA – HTSART – ÚMK, Budapest.
- CSURGÓ, B.–NAGY KALAMÁSZ, I. (2007): A szolgáltató vidék: a Művészetek Völgye és az etyeki bor- és gasztronómiai fesztiválok. In: KOVÁCH, I. (szerk.): *Vidékiek és városiak* pp. 67–84., L'Harmattan – MTA-PTI, Budapest.
- DARLING, E. (2005): The city in the country: Wilderness gentrification and the rent gap *Environment and Planning A: Economy and Space* 37 (6): 1015–1032.
<https://doi.org/10.1068/a37158>
- DONALDSON, R. (2018): Rural (small town) tourism-led gentrification. In: DONALDSON, R. (szerk.): *Small town tourism in South Africa* pp. 119–146., The Urban Book Series. Springer, New York.
- GLASS, R. (1964): *London: Aspects of Change* MacGibbon and Kee, London.
- GONZÁLEZ, A. P. (2017): Heritage and rural gentrification in Spain: The case of Santiago Millas *International Journal of Heritage Studies* 23 (2): 125–140.
<https://doi.org/10.1080/13527258.2016.1246468>

- GOSNELL, H.–ABRAMS, J. (2011): Amenity migration: diverse conceptualizations of drivers, socioeconomic dimensions, and emerging challenges *GeoJournal* 76: 303–322.
<https://doi.org/10.1007/s10708-009-9295-4>
- GOTHAM, K. F. (2005): Tourism gentrification: the case of new Orleans' vieux carre (French Quarter) *Urban Studies* 42 (7): 1099–1121.
<https://doi.org/10.1080/00420980500120881>
- GUIMOND, L.–SIMARD, M. (2010): Gentrification and neo-rural populations in the Quebec countryside: representations of various actors *Journal of Rural Studies* 26 (4): 449–464.
<https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2010.06.002>
- HAMNETT, C. (1991): The blind man and the elephant: the explanation of gentrification *Transaction of the institutions of the British Geographers* 16 (2): 173–189.
<https://doi.org/10.2307/622612>
- HOLMES, J.–ARGENT, N. (2016): Rural transitions in the Nambucca Valley: Socio-demographic change in a disadvantaged rural locale *Journal of Rural Studies* 48: 129–142. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2016.06.009>
- JANOSCHKA, M.–HAAS, H. (2014): Contested spatialities of lifestyle migration. In: JANOSCHKA, M.–HAAS, H. (szerk.): *Contested Spatialities, Lifestyle Migration and Residential Tourism* pp. 1–12., Routledge, London and New York.
- JELINEK, Cs. (2011a): Relocation and displacement in the case of Budapest: The social consequences of gentrification in Ferencváros. In: *The Struggle to Belong Dealing with Diversity in 21st Century*. Paper presented at the International RC21 Conference.
- JELINEK, Cs. (2011b): *State-led gentrification and relocation in Budapest: Vacating a house in Ferencváros* Central European University, Budapest.
- JELINEK, Cs. (2019): A városrehabilitáció korszakai Magyarországon: az állam szerepe marginális városi terek (újra)termelésében *Tér és Társadalom* 33 (4): 17–37.
<https://doi.org/10.17649/TET.33.4.3180>
- JOVER, J.–DÍAZ-PARRA, I. (2020): Gentrification, transnational gentrification and touristification in Seville, Spain *Urban Studies* 57 (15): 3044–3059.
<https://doi.org/10.1177/0042098019857585>
- KAN, K. (2020): Creating land markets for rural revitalization: Land transfer, property rights and gentrification in China *Journal of Rural Studies* 81: 68–77.
<https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2020.08.006>
- KOCABIYIK, C.–LOOPMANS, M. (2020): Seasonal gentrification and its (dis)contents: Exploring the temporalities of rural change in a Turkish small town *Journal of Rural Studies* 87: 482–493. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2020.09.002>
- KOVÁCH, I. (2012): *A vidék az ezredfordulón. A jelenkori magyar vidéki társadalom szerkezeti és batalmi változásai* Argumentum, MTA TK SZI.
- KOVÁCS, T. (2023): Hogyan lett egy termelőfaluból szolgáltató falu? Társadalmi gazdasági átalakulás Erdőbénye példáján *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek* 20 (2): 92–108.
- KOVÁCS, T.–BODNÁR, Zs. (2016): Erdőbénye: A hagyományos és a posztmodern falu között félúton *A falu* 31 (3): 31–48.
- LAJOS, V.–NEMES, G. (2020): Megalkotott valóságok: sokszínű kisvilágok a Káli-medencében. In: JAKAB, A. Zs.–VAJDA, A. (szerk): *Ruralitás és gazdasági stratégiák a 21. században* pp. 171–181., Kriza Könyvek 47., Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár.

- LAJOS, V.–SZIJÁRTÓ, ZS. (2022): A Káli-medence alakváltozásai 2.0: Régi és új elitek, vállalkozók, kulturális brókerek és a felelősség kérdése a rurális térben *Szociológiai Szemle* 32 (1): 41–64. <http://doi.org/10.51624/SzocSzemle.2022.1.3>
- LARSSON, L.–MÜLLER, D. K. (2019): Coping with second home tourism: Responses and strategies of private and public service providers in western Sweden *Current Issues in Tourism* 22 (16): 1958–1974. <https://doi.org/10.1080/13683500.2017.1411339>
- LEEBRICK, R. A. (2015): Rural gentrification and growing regional tourism: New development in South Central Appalachia. In: SHEFNER, J. (szerk.): *States and citizens: Accommodation, facilitation and resistance to globalization current perspectives in social theory* 34 (215–234), Emerald Group Publishing Limited, Bingley.
- LEY, D. (1986): Alternative explanations for inner-city gentrification: A Canadian assessment *Annals of the Association of American Geographers* 76 (4): 521–535. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8306.1986.tb00134.x>
- LEY, D. (2003): Artists aestheticisation and the field of gentrification *Urban Studies* 40 (12): 2527–2544. <https://doi.org/10.1080/0042098032000136192>
- LORENZEN, M. (2021): Rural gentrification, touristification, and displacement: Analysing evidence from Mexico *Journal of Rural Studies* 86: 62–75. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2021.05.015>
- MAMONOVA, N.–SUTHERLAND, L. (2015): Rural gentrification in Russia: Renegotiating identity, alternative food production and social tensions in the countryside *Journal of Rural Studies* 42: 154–165. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2015.10.008>
- NELSON, P. B. (2018): Spatial and temporal scale in comparative approaches to rural gentrification *Dialogues in Human Geography* 8 (1): 40–46. <https://doi.org/10.1177/2043820617752006>
- NEMES, G.–ORBÁN, É.–TOMAY, K. (2022a): Meghasadt valóságok – dilemmák a turizmus és a dzsentifikáció szerepéről a vidék fejlődése kapcsán *Szociológiai Szemle* 32 (1): 88–113. <http://doi.org/10.51624/SzocSzemle.2022.1.5>
- NEMES, G.–TOMAY, K.–SULYOK, J.–ORBÁN, É. (2022b): Nekem a Balaton a Riviéra: turisztikai dzsentifikáció a Balaton-felvidéken a Covid-19 járvány idején *Tér és Társadalom* 36 (2): 99–122. <http://doi.org/10.17649/TET.36.2.3427>
- OJEDA, A.–KIEFFER, M. (2020): Touristification. Empty concept or element of analysis in tourism geography? *GeoForum* 115: 143–145. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2020.06.021>
- PHILLIPS, M. (1993): Rural gentrification and the processes of class colonisation *Journal of Rural Studies* 9 (2): 123–140. [https://doi.org/10.1016/0743-0167\(93\)90026-G](https://doi.org/10.1016/0743-0167(93)90026-G)
- PHILLIPS, M. (2005): Differential productions of rural gentrification: illustrations from Northand South Norfolk *GeoForum* 36 (4): 477–494. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2004.08.001>
- PHILLIPS, M.–SMITH, D. P. (2018): Comparative approaches to gentrification: Lessons from the rural *Dialogues in Human Geography* 8 (1): 3–25. <https://doi.org/10.1177/2043820617752009>
- QIAN, J.–HE, S.–LIU, L. (2013): Aestheticisation, rent-seeking, and rural gentrification amidst China's rapid urbanisation: The case of Xiaozhou village, Guangzhou *Journal of Rural Studies* 32: 331–345. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2013.08.002>
- REDFERN, P. A. (2003): What makes gentrification 'gentrification'? *Urban Studies* 40 (12): 2351–2366. <https://doi.org/10.1080/0042098032000136101>

- SEQUERA, J.–NOFRE, J. (2018): Debates shaken, not stirred: new debates on touristification and the limits of gentrification *City* 22 (5–6): 843–855.
<https://doi.org/10.1080/13604813.2018.1548819>
- SMITH, N. (1996): *The new urban frontier: Gentrification and the revanchist city* Routledge, London, New York.
- SMITH, N.–WILLIAMS, P. (1986): *Gentrification of the city* Routledge, London.
- SMITH, M. K.–CSURGÓ, B. (2017): Tourism, wellbeing and cultural ecosystem services: A case study of Órség National Park, Hungary. In: AZARA, I.–MICHOPPOULOU, E.–NICCOLINI, F.–TAFF, B. D.–CLARKE, A. (szerk.): *Tourism, health, wellbeing and protected areas* pp. 26–38., CABI Publishing, Egyesült Királyság, Wallingford.
- SOLANA-SOLANA, M. (2010): Rural gentrification in Catalonia, Spain: A case study of migration, social change and conflicts in the Empordanet area *GeoForum* 41 (3): 508–517.
<https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2010.01.005>
- STOCKDALE, A. (2010): The diverse geographies of rural gentrification in Scotland *Journal of Rural Studies* 26 (1): 31–40. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2009.04.001>
- SZIJÁRTÓ, ZS. (2000): A turizmus, mint menedék. Képek és elképzelések a Káli medencében. In: FEJŐS, Z.–SZIJÁRTÓ, ZS. (szerk.): *Turizmus és kommunikáció* pp. 7–23., Néprajzi Múzeum – PTE Kommunikáció Tanszék, Budapest–Pécs.
- SZIJÁRTÓ, ZS. (2002): Turizmus és regionalizmus a Káli medencében. Egy kutatás tapasztalatai. In: FEJŐS, Z.–SZIJÁRTÓ, ZS. (szerk.): *Egy tér alakváltozásai. Esettanulmányok a Káli medencéből* pp. 7–21., Néprajzi Múzeum, Budapest.
- TIMÁR, J. (2019): »Államosított tértermelés« a kiszorítottak perspektívájából egy dzsentrifikáló városrészben *Tér és Társadalom* 33 (4): 38–60.
<https://doi.org/10.17649/TET.33.4.3204>
- TIMÁR, J.–NAGY, E. (2007): A középvárosi dzsentrifikáció és társadalmi hatásai a poszt-szocialista Magyarországon. In: ENYEDI, GY. (szerk.): *A történelmi városközpontok átalakulásának társadalmi hatásai* pp. 293–317., MTA Társadalomkutató Központ, Budapest.
- TOMAY, K. (2007): Városrehabilitáció és dzsentrifikáció Budapesten. In: ENYEDI, GY. (szerk.): *A történelmi városközpontok átalakulásának társadalmi hatásai* pp. 119–150., MTA Társadalomkutató Központ, Budapest.
- TOMAY, K. (2008): *Dzsentrifikáció Budapesten az ezredfordulón – a belső-pesti területek átalakulása* (Doktori értekezés) ELTE TáTK, Szociológia Doktori Iskola, Budapest.
- TOMAY, K. (2019): Az összekötő társadalmi tőke (újra)termelődésének terei: A városi és vidéki dzsentrifikáció szerepe a vállalkozói és innovációs ökoszisztémákban *REPLIKA* 111: 43–62. <http://doi.org/10.32564/111.4>
- TOMAY, K.–BERGER, V. (2024): Inclusion or Exclusion?: The spatial habitus of rural gentrifiers *Social Inclusion* 12: 1–17. <https://doi.org/10.17645/si.7787>
- TOMAY, K.–TUBOLY, E. (2023): The role of social capital and trust in the success of local wine tourism and rural development *Sociologia Ruralis* 63 (1): 200–222.
<https://doi.org/10.1111/soru.12396>
- TOMAY, K.–VÖLGYI, B. (2022): Közösség és dzsentrifikáció egy vidéki településen *Szociológiai Szemle* 32 (1): 65–87. <https://doi.org/10.51624/SzocSzemle.2022.1.4>
- VÁRADI, M.–GÁBRIEL, D.–KOÓS, B.–NÉMETH, K. (2023): Lehet-e Riviéra a periféria? *Magyar Regionális Tudományi Társaság XXI. Vándorgyűlésén* 2023. november 2–3.
- WHISNANT, D. E. (2009): *All that is native is fine: The politics of culture in an American region* University of North Carolina Press, Chapel Hill, NC.

- WILLIAMS, J. A. (2002): *Appalachia: A history* University of North Carolina Press, Chapel Hill, NC.
- WU, M.–GALLENT, N. (2021): Second homes, amenity-led change and consumption-driven rural restructuring: The case of Xingfu village, China *Journal of Rural Studies* 82: 391–403. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2021.01.036>
- ZUKIN, S. (1987): Gentrification: Culture and capital in the urban core *Annual Review of Sociology* 13: 129–147. <https://doi.org/10.1146/annurev.so.13.080187.001021>

INTERNETES HIVATKOZÁSOK

- KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL (KSH) (2011): *Népszámlálás 2011 – Módszertani megjegyzések, fogalmak* <https://www.ksh.hu/nepszamlalas/docs/modszertan.pdf> (letöltve: 2023. június)
- KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL KSH (2014): *Magyarország településbázisa 1. Agglomerációk, településegységek* Központi Statisztikai Hivatal, Budapest. https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo_telepuleshalozata/agglomeracio.pdf (letöltve: 2023. június)
- KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL (KSH) (2016): *2011. évi népszámlálás – 22. Módszertani kötet* KSH, Budapest. https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_22_2011.pdf (letöltve: 2023. június)
- MAGYAR TURISZTIKAI ÜGYNÖKSÉG (MTÜ) (2021): *Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia (NTS2030) – Turizmus 2.0 stratégia*. <https://mtu.gov.hu/cikkek/strategia/> (letöltve: 2023. június)

ADATBÁZISOK/HONLAPOK

- [1] Cartographia Kft. digitális szolgáltatás: <https://www.funiq.hu/> (letöltve: 2023. június)
- [2] Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszerből (TeIR): <https://www.oeny.hu/oeny/teir> (letöltve: 2023. június)
- [3] <https://www.feol.hu/helyi-kozelet/2020/11/az-en-kedves-kis-falum-bakonykuti> (letöltve: 2023. július)
- [4] <https://www.veol.hu/helyi-eletstilus/2022/03/falura-koltozok-otthonra-leltek-a-bakony-sziveben> (letöltve: 2023. június)
- [5] https://www.karancsbereny.hu/telepulessunk/karancsbereny_tortenete (letöltve: 2023. június)
- [6] <https://www.zaol.hu/helyi-kozelet/2020/06/zalahashagy-tortenelmi-hagyatekaival-s-uj-kezdemenyezesekkel-nyit-a-vilagra> (letöltve: 2023. július 6.)
- [7] <https://www.zaol.hu/helyi-kozelet/2021/08/csornyefold-minosegi-turisztikai-es-gasztronomiai-kinalatra-torekszik> (letöltve: 2023. június)
- [8] <https://fokto.hu/> (letöltve: 2023. június)

TÖRVÉNY

- [9] 2000. évi CXII. törvény a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet Területrendezési Tervének elfogadásáról és a Balatoni Területrendezési Szabályzat megállapításáról. <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0000112.TV> (letöltve: 2023. június)